

stva, pradomovinu kunića. Imperator je naredio, pod pretnjom smrte kazne, da svaki legionar u povratku iz provincije Oryctum obavezno donese najmanje dva kunića — po mogućству jednog dečaka i jednu devojčicu! — i vojnici su se, naravno, pokorili naredbi. (Mnogi su doneli i trećeg, za domaću upotrebu, sakrivenog u bisagama, ali kako to već obično biva, neki dupeuvlakač ih je otkucao i vojnici su životom platili svoju drskost — kao što čemo ubrzano videti, i ne toliko nepravedno, ali Imperator to još tada nije mogao ni da sluti.) Cuniculosava posmrtna osveta, bila je, međutim, krvava. Rimljani su osnovali velike farme za uzgajanje kunića — bile su to velike rupe u koje su puštani kunići koji su već sami izgradili sisteme podzemnih hodnika, razmnožavajući se, usput, shodno svojoj rasplodnoj prirodi, vrtoglavom brzinom, tako da je uskoro Imperiji pretila opasnost da jednostavno propadne. Kunići su, naime, bukvalno potkopali temelje Carstva i na taj način su, bez svoje volje, pripremili teren najezdji varvarskih hordi. Imperatora je obuzela strahovita griza savesti, potpuno je izgubio apetit, patio je od hroničnog začepljenja creva, sve na nervnoj bazi, mučila ga je nesanica, a ako bi konačno, ipak na kratko vreme zaspao, sanjao je užasne snove, s kunićima, vrištao je jezivo, i na kraju je otisao (egzitus). Njegov naslednik — koji je možda malčice pomogao svom ocu da umre — odmah je izdao čuvenu naredbu po kojoj svaki rimski građanin, u interesu odbrane domovine, mora da pojede (u početku svaki drugi dan, a kasnije već i svakodnevno) onoliko kunića koliko želudac dotičnog građanina može da podnese — već i samo zbog toga što su kunići, jurišajući iz svojih podzemnih labyrinata, opustošili znatan deo letine. Ispostavilo se da je meso kunića ukusna, lako svarljiva, kalorična hrana. Kaznene ekspedicije, vrbowane ad hoc, isterale su što vatrom, što dimom, more kunića iz podzemnih hodnika. Te kuniće su pohvatili i internirali u velike i nadasve stravične kavezologore. Tako je započeo kunićarski rat. Trgovci su groznicavo radili i razrašljili kuniće, tako je dugouško doseglo i u naše krajeve. Izdmljene hodnike zalili su vrućim katranom — na bes i zaprpašće kasnijih italijanskih zemljoradnika — tako da kunićima nije preostalo ništa drugo no da se zbiju u hajdučke družine koje su pustošile zemlju i koje su se, vremenom, ujedinile u organizovanu vojsku, vodeći gerilski rat, ne prezrajući da se ponekad i frontalno sukobe s rimskim legijama. A gradanima slavnog Rima kunići, odnosno njihovo meso preko mreze se osladilo, pa su zatočenike ogromnih kaveza pretvorili u debela, lenja stvorenja bez ikakve volje za životom, hraneci ih razni otpadcima, toveći ih često i njihovim sopstvenim mlađuncima — protiv ovakvog nečovečnog postupka iz glavnog štaba združenih odreda kunića u više navrata se najenergičnije protestovalo. Od ovih prividno kompromisnih rešenja — koja su pre bila usmerena da reše pitanje životnog prostora — najlukaviji je bio onaj takozvani PLAN VODENOG ZECA, međutim, ova zamisao pokazala se kao sasvim besmislena. Odmah nakon prvih pokušaja ostvarenja ovog plana, kunići su shvatili šta se zapravo krije iza njega. I ovako ozbiljan rat poprimio bi kudikamo veće razmere da u odsudnom momenatu u taboru kunića nije izbila fatalna mikrosatična epidemija, koja je desetkovala njihove redove. Rimmska privreda, koja je ionako bila u nezavidnom položaju, dospela je u još beznadniju situaciju, suočivši se s još većim atrocitetima. Bilo je nevolja s letinom, bilo je nevolja s okupom letine, bilo je nevolja s platama, te nevolja s vernošću plaćenika, i kao što u takvim prilikama obično biva, digla je svoju rugobrunu glavu ANARHIJA. Iskoristivši ove unutrašnje teškoće zemlje, varvari su navalili na Imperiju, i njihov vođa, Kodor, stigao je ubrzo pod same kapije Rima.

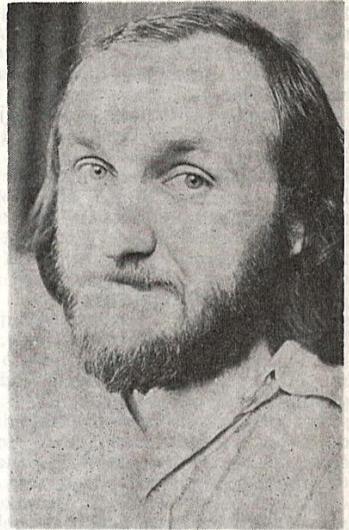
Točak istorije se ovde snažno zamahuo: u razdoblju feudalnog društva svedoci smo postojanja jedne već formirane zeče aristokratije, koja se neometano šeta gore-dole po žbunovito-gajevitim kneževskim i velmoškim perivojima i parkovima. Koliko-toliko prtipotomljeni kunić tada je već bio poznat širom sveta, kada su i nastale razne varijante boje krzna domaćih kunića, odnosno, zečeva, koji su bili preci današnjih podvrsta. Osim domaćeg zeca, mada pod neuporedivo nepovoljnijim životnim uslovima, održao se na slobodi i kunić, a od nemirnih predstavnika ove vrste, koji već nisu bili voljni da se vrate u podzemne hodnike, nastao je poljski zec, koji već u ono vreme nije htio da ima nikakve veze sa svojim, navodno: prostituisanim, rođaćima, to jest, s domaćim zečevima, ali ni s kunićima, koji su se i nadalje krili pod zemljom. Što se tiče dalje sudbine domaćeg zeca: odgajivanje domaćih zečeva, kao i oplemenjivanje vrste, naročito je uzelo maha sredinom prošlog stoljeća, kada su ljudi stvarali gradske maseobine u koje su poneli i već sasvim prtipotomljene zečeve, koje su mogli da uzgajaju i u sasvim skušenom prostoru. Kasnije je dobar deo zečeva istisnut iz gradova. Tu prestaje i istorijat Zekanovih daljih predaka. Kao što smo videli, o poreklu same znatiželje nismo saznali bog zna šta. I sama priča je pošla od one gotove, odnosno date činjenice, da se zec rodio kao radoznao. Ovoga puta ne bih razmatrao, u okviru ovog istorijata, poglavje koje se odnosi na telesne i duhovne odlike Cunicilusa, niti ona misteriozna sazvučja koja vladaju među zečevima — neka idu, za sada, bestraga.

(odломак iz romana)

S mađarskog preveo
Arpad Vicko

mrtva priroda iz pedesetih godina

antal bognar

ANTAL BOGNAR (BOGNAR ANTAL) rođen je 1951. u Starom Žedniku. Apsolvirao je mađarski jezik i književnost na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. Operativni urednik časopisa »Uj Symposion«. Objavio je knjigu pripovedaka *Tekstilita* (Textilia), »Forum«, Novi Sad 1976.

Poslednjih dana raspusta, ona bezgranično razvučena gomilica peska u ugлу dvorišta bivala je poprište prave-pravcate bitke: ako učesnici večno istog pozorja koje se iz dana u dan ponavljalo u uvez novoj varijanti, oživele bi tih popodneva, a nekad već i rano izjutra, male boćice za lekove i esencije za spravljanje likera u ulozi vojnika, prebacujući se po neravnim, teškom terenu — traktorima, teškim kamionima i drugim sredstvima za transport trupa, skelepanim od drveta — sprovodeći manevre prigodne strategije, sledeći obrte jedne — na licu mesta nastale — dramaturgije.

Đrđe i Andor umeli su da smisle izvrsne igre. S proleća, na primer, bili su jedno vreme zaokupljeni istraživanjem misaonog sveta leptira-kupusara. U povratku iz škole, vitlajući kaputima u kojima im je postajalo pretoplo, jurili bi za belim leptirima koji su krvudali tamno-amo, i nakon što bi im pošlo za rukom da pohvataju dovoljan broj ovih malenih stvorenja, šćućureni pored jarka, otkidalibbi im glavice i spuštali ih u zavijatah belih rubova novina (obično je Andor poneo sa sobom jučerašnje novine), jednu po jednu, i onda bi ih smrskali palcem i kažprtom — na margini novina ostale bi neobične mrlje koje su oni brižljivo proučavali. Nestrpljivo su čekali da vide šta će da ispadne, a moralio je uvek da ispadne ono na što je leptir mišlio trenutak pre no što je skraćen za glavu. Jedan bi u mrlji razaznao čoveka, sasvim jasno uočljivog, drugi pticu, sablju ili lađu. Kasnije je Andor sve pokvario, izmislio je, naime, da se iz mrlja može odgonetnuti šta će se desi, i oko toga se nisu složili, budući da Đorđe u to nije poverovao, leptir je, na kraju krajeva, ipak samo leptir, uostalom, Andor nije znao na koji način treba iz ovih mrlja da pročita BUDUĆNOST.

— MALINA — VANILA — D — D — DI! MALINA — VANILA — KSSS! PLJAS! PLJAS! — odjekivali su bojni poklići i komande u Đorđetovom dvorištu, gde su veoma često provodili duga popodneva sasvim sami, samo se Đurđeva sestrica motala oko njih. Majčica sprema i pere u bolje stojećim kućama, ni Otac nije kod kuće, on je sada, do daljnog, pravi vojnik, prošle nedelje bili su kod njega u poseti. Mogli su slobodno da uđu u kasarnu, tamo je bio Otac, s drugovima, bili su svih u vojničkom odelu, ali Đorđe ga je već izdaleko prepoznao, no strašno se uplašio kada ga je Otac podigao i stavio na led, jednog konja, ali onda su izašli i seli u travu, jeli su slane kifle i razgovarali, i tada je i strah iščezao. Ali Đorđe ne pominiće ovu posetu, jer bi time možda ražalostio Andora koji već dugo vreme nije video svog oca. (Đorđe je jednom slučajno čuo, rekli su za njega da je POLITIZIRAO, bilo je to nešto tajanstveno poput onih medicinskih knjiga koje su kod Andora, zajedno, krišom, prelistali.)

Dve vojske: nešto veće, četvrtaste boćice s obojenim zatraćima-kapicama i etiketama koje su im poput štita pokrivale tri strane (ranije su u njima bile esencije vanile, kakao i mali me prodornog mirisa) — to je većiti neprijatelj; a s ove strane, nekoliko manje, valjkaste boćice injekcija zatvorene crvenim i plavim gumenim čepovima čvrsto obavijenim tankim aluminijskim obručem.

Bilo je naprosto čudesno kako su žrtve, poginuli u žestkim jurišima, prepadiima i uzastopnim obraćunima, čim se za to ukazala potreba, skočivši nepojmljivo hitro, ponovo pošli,

kroz vatrui u vodu, u pomoć svojim drugovima u nevolji, poput nekadašnjih fantoma palih ratnika pod zidinama Troje ili na padinama Litl Big Horna — izazvavši svojom pustom pojavom, u potpunoj ratničkoj spremi, neviđenu pometnju u redovima neprijatelja.

I što se Đorda tiče, možda je u ovoj igri bilo najčarobnije to što su se ratna dejstva razvijala sasvim slobodno. Kada se kamion pun vojnika, na primer, kreće na samom rubu provale, na dalji razvod događaja ne utiče nikakva prethodna odluka, plan, namera: Đordje, koji upravlja kamionom, nastoji da se oslobođi čak i pomisli da makar i na trenutak poželi da se kamion strmoglavi, ili da se ne strmoglavi, uprkos tome što su njegove simpatije ili antipatije prema neprijateljskoj vojsci sasvim nedvosmislene; on mora da se izvuče iz uloge *bezdušne pristrasnosti*, u tolikoj meri da u njemu preostane samo nekakav nevidljivi napon, kao da on sam sedi za volanom kamiona — hoće li se prevrnuti, neće, hoće, neće. I igra je uistinu dobra kada u jednom trenutku ono što se dešava — dešava zaista samo od sebe, sasvim nezavisno od Đorda (a ipak nekako po njegovom srcu), i u ovom trenutku stvar je već krenula jer je nastala situacija sasvim nova, usledila je iznenadno, i kao da ovde, od ovog momenta, sav razvoj zbijanja izmiče bilo kakvoj kontroli ili uticaju; sve se dešava tamno dole, u pesku, koga će zadesiti nesreća u slučaju da se kamion zaista stropšta niz liticu, ko će ostati živ, ko ranjen, ko će ih pronaći, kuda će ih odneti, i tako dalje, po sledu neprekidnog niza avantura, ovaploćenih u stotinu i hiljadu oblika — uključujući, međutim, uvek i nas same.

I ova igra je bila, na taj način, idealna, jer svako je mogao da radi šta mu je volja, a ipak je sve išlo svojim putem. Andor je, naravno, najčešće rukovodio krupnijim pokretima trupa, postrojavanjima, marševima, on je izvodiо i neizostavnu buku bojevih dejstava, FIJUUUUU, BRRRRR, TATATATATA, dok je Đordje radije pokretao neke njemu drage figure, mrmljavajući neprestano nešto sebi u bradu, vojnici su polagano napredovali u pesku, susretali se i rastajali, razmišljali glasno i raspravljali o svojim tegobnim poslovima, i Đordje je naizmenično govorio umesto njih, i o njima, nemirnim polurečenicama svedoka, učesnika i hroničara, pola naglas, pola u sebi.

Kod Andora su redi odlažili, mahom kada nije trebalo čuvati Đordjevu sestricu, ili kada je vreme bilo kišovito. Kod njega su uvek šapatom razgovarali i morali su najpre da izrade domaće zadatke. Andorova mati sedela je u svetlosti lampe (videći su je kroz poluotvorena vrata) i obično je nešto pisala. Mora da i ona ima vesku kao što ima i njegova Majčica, koja svake večeri beleži u nju koliko su novca, i na šta, potrošili — pomislio je Đordje; Majčica je ubeležavala čak i cenu kutije šibica, i to se zvalo STATISTIKA, Majčica je dobijala nešto para za ovakvo vođenje STATISTIKE (vesku su joj doneli iz kancelarije), ali Majčica se često jedi, jer mora puno da računa, zato što ne sme upisivati ono što zaradi peruci i spremajući po kućama, STATISTIKA za to ne sme da zna, mada je i taj novac isto tako potrošen, pa je to onda uvek veoma teško pravilno izračunati.

Kod Andora je bilo puno lepih KNJIGA (životopisi čuvenih ljudi, indijanske, istorijske i medicinske knjige, BREM, SVEN HEDIN), a u ugлу sobe AKVARIJUM (s malenim motorom koji je ispuštao mehuriće vazduha i s malom sijalicom iza njega) u kojem pitome ribice, blesasto razapljeni usta i izbećeni ukočenih očiju, veslaju tamno-amo, živnivši nakratko samo kada Andor sipa riblju hrancu u ploveće krugove na površini vode. Đordje je dobro osmotrio i SLIKU na zidu predoblja: ispred vinskih boca i grožđa nagomilanog poput piramide topovskih duladi, kako je to predstavljeno i u čitanci, ležao je FAZAN s lepim perjem boje rde, njegova smaragdina glava visila je nekako iskrivljeno, mada je nisu otkinuli, kao što to obično čine golubovima (Andor kaže da je fazan ustreljen SAČMOM). Jednom, u najvećoj tajnosti, pokazao je Đordu i šahovsku figuru: bila je mala, kao figura džepnog šaha, ali nije imala onaj mali čep na postolju; tu su i ostale figure, samo nema table — bio je to mali top, s fino izrezbarenim grudobranima, poput Zubaca drenovog tučka za meso, samo što je bio četvrtast i ljubičasto-mrke boje. Andor je rekao da su ovu figuru načinili pomoći žileta, u zatvoru, i da ga samo njemu pokazuje, ali nikom ne sme govoriti ni reč o tome.

Rat je besneo iz dana u dan, sve dok se Andor jednog dana nije pojavio s pravom dečjom puškom, dvocevkom. I odmah je uperio svoju novu pušku na staklene vojnike. — BUM-BUM, skinući svakog kukavica! Ruke u vis! MALINA — VANILA — BUMM-BUMM! — Ovako ne važi... — rekao je Đordje zburjeno. — Da se igramo kao do sada! — molio je Andora. Ali Andor kao da je bio gluv. — DIRR-DURR! Gotov je! DIRR-DURR! Gotovo! Kraji! Nema ga više! — Nije se moglo izaći s njim na kraj, bio je sasvim obuzet svojom puškom. Sve su to samo bezvezne boćice, a rat će biti pravi. Rekao je i to da škola više nije važna, i da će nabaviti pravi KOLT. I pristupiće Požarevoj bandi, dodata je, da bi konačno nekako preneradio Đordja. — I zucneš li nekom šta, i tebe će da SREDIM! Đordje u prvi mah nije ni pomislio da veliki momci iz Požareve bande ne haju za Andora, jer se oni zapravo mlate, i olovnim bokserima prebijaju sve one koji nisu s njima; zahvatila ga je drhtavica, tresla mu se i braća, i nije mogao da izusti ni reč, jer kao da se i sam promenio za ovih nekoliko trenutaka u bogzna šta...

Uveče se Đordje neprestano borio s vrtoglavicom, povraćao, gorenje u vatri groznice. — MALINA — VANILA, STOJ, STOJ! — komandovao je i kod lekara. I brbljao je, malao rukama kod kuće, u krevetu. Video je Andorovu mater kako žiletom odseca fazanu šiju, i kako počinje da ga čerupa (dok se ribice, u užasnem strahu, priljubljuju o staklo), jer vratio se Andorov tata (nikom se nije javljao dok je prolazio ulicom), seo je za sto i POLITIZIRA, odnosno izvlači ljubomorno čuvane, smaragdne šahovske figure, reda ih po ovalnoj površini velikog stola od teške orahovine, te ih tamo pomici ovamo-onamo, pomera, premešta, jer table nema, i onda se s treskom otvaraju vrata, upada Andor s pravim KOLTOOM, ne prepoznaće tog čoveka za stolom, upire u njega oružje, PIFF-PUFF, i ovaj klone na sto, kao da mu je seda glava otkinuta, Andor grabi šahovske figure i trpa ih u očeve usta, poput grožđa, nudi i Đordja, pruža svoj otvoren dlan ka njemu, ali ovaj ne sme ni da ga pogleda; i maše pred njim crvenom, užarenom žicom, kao što je mahao fenjerom u po bela dana DIOGEN, o kojem su, zajedno s Andorom, čitali u jednoj knjizi, da je stanovao u buretu i da se nije uplašio ni ALEKSANDRA VELIKOG, čak mu je naredio da se pomakne jer mu zaklanja Sunce; upire u njegovo lice, u oči, snažan snop svetlosti, obrecnu se na njega kako nije nikakav čovek i da svi ima da strahuju jer je došao čas obračuna, i jer su svi podaci; a DIOGENA su ismejali, mada nije bio lud, jer zaista nema pravog čoveka, i kada ga Majčica tiho upita, a tvoj Otac, zar tvoj Otac nije pravi čovek? — Đordje pocrveni od stida i tiho odgovori, jeste, jeste, ou je pravi čovek, i pocrveni ponovo; jer i to je jedan GORDIJEV čvor, kojeg je ALEKSANDAR VELIKI mačem, koji je zapravo žilet, presekao, i čitav svet biće njegov, premda bi i ALEKSANDAR VELIKI najviše voleo da bude samo DIOGEN...

I kasnije, kada ga je ipak savladao san, nakon svega haosa, jedna slika se prokrijumčarila u njegove sne. Nije to bila slika sjajnih bitaka besmrtnih junaka. Niti slika napuštenih, opuštenih boćica koje su ležale raštrkane u podnevnoj žezni, već ona čista, tužna, rana jutarnja slika koja prethodi, presreće san, i koja već, poput kakvog hladovitog obloga, donosi isceljenje.

S terena, s razbacanim, prevrnutim vozila, s igračaka njegove sestrice, Sunce je osušilo rosu, samo u mrko, žuto i plavo odeveni vojnici leže na sve strane u pesku, sa zamagljenim plućima: u nutrini njihovih prozirnih tela, dašak njihov pretvorio se u sitne bisere.

Sada mu je već sve poznato. Leti, ratovanja. Onda škola. A u jesen, kada se Otac vrati, iskopaće u pesku malu jamu, nabaviće odnekud letve i pokriće trap, a zimi će pod bojištem da se kriju debele šargarepe, zelen i paštrmak, izvrsne stvari za supu.

S mađarskog preveo
Arpad Vicko

čitajte POLJA

pretplatite
se na
POLJA

Časopis možete redovno dobijati ako uplatite 100 dinara (godišnja pretplata) ili 50 dinara (polugodišnja pretplata) na žiro račun **65700-603-6324**
NIŠRO »Dnevnik«, OOUR Redakcija Dnevnik, sa naznakom za POLJA.
Nakon uplate molimo vas da obavestite redakciju časopisa o izvršenoj
pretplati, na adresu: katolička porta 5/II, časopis POLJA, 21000 Novi
Sad, poštanski fah 190.